

K životnímu jubileu PhDr. Věry Kovářů

Jako při každém připomenutí životního jubilea PhDr. Věry Kovářů nelze úvodem nezdůraznit ani při příležitosti připomenutí jejích současných „půlkulatin“ (nar. 7. 5. 1932), že ji i tato úctyhodná životní etapa zastihuje v perfektní fyzické i psychické kondici, již jí věkově blízcí i vzdálenější kolegové mohou „jen tiše závidět“. Energická ráznost, s níž nastupovala k řešení pracovních úkolů na začátku své odborné kariéry, ji v podstatě nikdy neopustila a je charakteristická i pro současné období.

Výraznou stopu zanechává působení jubilantky na prvním pracovním místě v Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně – tehdy ještě v Gottwaldově. Odbornou veřejnost zaujala stálá etnografická expozice s názvem *Ze života lidu moravského na bývalém panství zlínském*, kterou spolu se Zdeňkem Mišurcem vytvořila u příležitosti 120. výročí narození Františka Bartoše. Úspěšná byla mimo jiné i její výstava *Lidové umění na Horňácku*. Jako editorka se v uvedeném muzeu zasloužila o vydání dvou svazků sborníku *Lidová kultura východní Moravy* a velmi cenných studií Zdeny Jelínkové *Točivé tance*, Vladimíra Boučka *Minulost a přítomnost lidové výroby v Gottwaldovském kraji*, Jaroslava Fialy *Valašský dům lidový v Gottwaldovském kraji* a Františky Svobodové-Goldmannové *Říkadla a hry slováckých dětí*. Podrobněji je její odborná činnost připomenuta ve stati k jejím sedmdesátinám, jejíž součástí je i výběrová bibliografie jejích prací.¹

V dalších letech se jubilantka v široké škále svých odborných i popularizačních a společensko-organizačních zájmů (lidový tanec, obřady a zvykoslovné aktivity, spolupráce s folklorními soubory a festivaly) výrazně soustřeďuje na problematiku lidového stavitelství a lidového oděvu. Svědčí o tom studie *Lidový dům na Valašsku* (Praha 1973), *Lidový dům v jihomoravském kraji* (Brno 1976),

Lidový kraj na Valašsku (Ostrava 1982), stati ve svazcích *Moravské vlastivědy* věnované Zlínsku, Moravskobudějovicku a Veselsku. Jejím dílem je i doprovodná studie k videokazetě o lidovém stavitelství vydané Národním ústavem lidové kultury ve Strážnici.

Dlouhodobě se jubilantka angažuje v sekci lidového stavitelství České národopisné společnosti pravidelnou účastí na jejích konferencích – vždy s tematicky aktuálním příspěvkem. Své zkušenosti a vědomosti z oboru ochrany památek lidového stavitelství uplatňuje v aktivní výzkumové, publikační i poradenské činnosti při své intenzivní spolupráci se Slováckým muzeem v Uherském Hradišti. Výsledkem této spolupráce je mimo jiné spoluautorství u všech dosud vydaných svazků edice *Lidové stavby známé neznámé*. Jako konzultantka odborných postupů a později jako členka odborné komise spolupracovala a dále spolupracuje při výstavbě Muzea v přírodě Rochus.

Dlouhodobě se věnuje výzkumu, studiu a památkové ochraně objektů lidových roubených staveb na Valašskokloboucku. Její renomé pro oblast studia tradičního stavitelství zvýrazňuje autorská účast na edici díla Antonína Kuriala, konkrétně na vydání svazků *Katalog lidové architektury okresu Třebíč* a *Katalog lidové architektury okresu Kroměříž*.

Svébytnou a velmi výraznou činností je jubilantčina spolupráce s folklorními soubory a folklorními festivaly. Zde přinášejí ovoce její výzkumy týkající se zvykosloví, lidového oděvu a terénní výzkum a sběr lidových tanců. Jsou využity v mnoha jejích folklorních festivalových pořadech určených nejen pro MFF Strážnice. Ovšem vztah k tomuto festivalu má v souboru jejích životních hodnot místo víc než významné.² Z regionů ji pro výběr programových námětů přitahuje Valašsko a v poslední době intenzivně Brněnsko. S odpovědností a iniciativou sobě vlastní splnila v letech 2014–2015 roli odborného

poradce při přípravě i realizaci filmu režisérky Marty Santovjákové-Gerlíkové *Děda*, jehož cílem je přiblížit současným mladým lidem žijícím na Valašsku bohatství lidových tradic kraje, v němž se narodili a žijí. Věra Kovářů patří k etnografům aktivně podporujícím činnost amatérských folklorních souborů. (V roce 2014 např. navrhla kroje měšťanů a soukeníků ve Vizovicích pro folklorní soubor Vizovjáneček.)

Rozsáhlou činnost v tomto směru hodnotí její osobní heslo ve Slovníku folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku *Od folkloru k folklorismu* (Strážnice 1997).

S přáním dobrého zdraví do dalších let se těšíme, že neutuchající aktivita jubilatky přinese další výsledky prospěšné rozvoji českého národopisu.

Poznámky:

- 1 Pavlišťík, Karel. PhDr. Věra Kovářů jubilující. *Acta Musealia* 2002/1, s. 158–159.
- 2 Zdravice Věry Kovářů. *Slavnostní setkání k 70. výročí Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2015, s. 17–18.

Karel Pavlišťík

Výběrová bibliografie 2012–2017

Knihy, brožury, výstavy

1. *Katalog lidové architektury. Část desátá, Okres Třebíč*. První vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015. 112 s. ISBN 978-80-7485-062-2. (Spolu s Antonínem Kurialem a Janem Kučou).
2. *Katalog lidové architektury. Část jedenáctá, Okres Kroměříž*. První vydání. Brno: Barrister & Principal, 2016. 88 s. ISBN 978-80-7485-106-3. (Spolu s Antonínem Kurialem a Janem Kučou).
3. *Lidové stavby známé neznámé: Zlínský kraj – Uherskohradištsko II*. Druhé rozšířené vydání. V Uherském Hradišti: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti a Zlínský kraj, 2017. 299 s. ISBN 978-80-87671-32-0. (Společně s autorským kolektivem).

Studie a články

1. Jasenná má co oslavovat. *Valašsko: vlastivědná revue*, 2012, č. 29, s. 51–53.
2. Provodov – dědina na Zálesí. In: Prachař, Marek et al. *Provodov: kapitoly z dějin obce*. Vyd. 1. Provodov: Obec Provodov, 2012, s. 90–103.
3. Provodov a jeho hudební kultura. In: Prachař, Marek et al. *Provodov: kapitoly z dějin obce*. Vyd. 1. Provodov: Obec Provodov, 2012, s. 137–141. (S Evou Janíkovou.)
4. Tradice, její krása, cena a význam pro současnost. In: *Památky tradičního lidového stavitelství v životě dnešní obce: památky známé i neznámé: soubor referátů a souvisejících textů přednesených na setkání při příležitosti 15 let po zápisu Arcibiskupského zámku a zahrad v Kroměříži a obce Holašovice na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO: 15. října 2013, Muzeum Kroměřížska*. Kroměříž: Klub Unesco Kroměříž ve spolupráci s NPÚ ÚOP v Kroměříži, 2013, s. 22–23. ISBN 978-80-87231-15-9.
5. Vlčnov – krajina, sídlo, člověk. In: Mitáček, Jiří, ed. *Vlčnov: dějiny slovácké obce*. Vyd. 1. Vlčnov: obec Vlčnov, 2013, s. 827–872. (S Olgou Floriánovou).
6. Zvířecí motivy ve stavební kultuře. In: Číhal, Petr, ed. *Zoomorfni tematika v lidové tradici*. Vyd. 1. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, 2013, s. 260–262.
7. Lidový oděv v průběhu dvou posledních století. In: Adam, Josef et al. *Velké Karlovice*

1714 – 2014. 2. upravené vydání. Velké Karlovice: Obec Velké Karlovice, ©2015, s. 71–88.

8. Příběh Libušína. *Valaško: vlastivědná revue*, 2014, č. 32(1), s. 48.
9. Romana Habartová má 50? *Malovaný kraj* 50, 2014, č. 5, s. 16–17, il.
10. Léčení a léčitel. Rostliny a byliny v domě. Číhal, Petr, ed. *Léčení a léčitelství v lidové tradici*. Vydání první. Uherské Hradiště: Slovákcké muzeum v Uherském Hradišti, 2015, s. 163–166.
11. Odkaz Národopisné výstavy československé a Valaško. In: *Prameny a studie*. Praha: Národní zemědělské muzeum Praha, 2015, č. 56, s. 59–67.
12. Suširny ovoce na východní Moravě a jejich osudy. *Veronika* 29, 2015, č. 1, s. 22–23.
13. Zpěv a tanec včera a dnes. In: Adam, Josef et al. *Velké Karlovice 1714 – 2014*. 2. upravené vydání. Velké Karlovice: Obec Velké Karlovice, ©2015, s. 89–94.
14. Lidové stavby známé neznámé. *Acta musealia: Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně* 11–12, 2015, č. 1–2/2011 – 1–2/2012, s. 30–38.
15. Ludvík Kunz – vědec, etnograf, muzikant...: (26. 8. 1914 – 20. 5. 2005). In: *Museum vivum: sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm* 10, 2014–2015, s. 177–178, portrét.
16. Josefu Jančářovi, dlouholetému dobrému příteli k narozeninám. *Slovácko* 58, 2016, s. 85–87.
17. Valaško a jeho tradice ve filmu Děda. *Valaško: vlastivědná revue*, 2016, č. 37(2), s. 49–51.
18. Jablko, milostný vztah a erotika. In: Číhal, Petr, ed. *Erotika v lidové kultuře*. Vydání první. Uherské Hradiště: Slovákcké muzeum v Uherském Hradišti, 2017, s. 297–299.

Biografie

1. Divilková, Světlana. Věra Kovářů: Když padnu, tak zase znovu vstanu. *Zvuk*, 2016, Jaro/léto, s. 11–17.
2. Prudká, Alena. K životnímu jubileu Věry Kovářů. *Valaško: vlastivědná revue*, 2012, č. 29, s. 50–51.
3. Spathová, Jana a Habartová, Romana. Ad honorem (k jubileu Věry Kovářů). *Slovácko* 54, 2012, s. 109–118.
4. Vichová, Božena. Jubileum Věry Kovářů. *Vlastivědný věstník moravský* 64, 2012, č. 4, s. 359.

Výběrová bibliografie z let 1957–2011 byla publikována v časopise *Slovácko* 54, 2012, s. 113–118.

Výběrovou bibliografií sestavila Iveta Mátlová

Vzpomínka na JUDr. Ladislava Rutteho

V roce 2017 jsme si připomněli 50 let od úmrtí významné osobnosti JUDr. Ladislava Rutteho (5. 5. 1893, Praha – 3. 2. 1967, Gottwaldov) a v roce 2018 to bude už 125 let, kdy se narodil. Ladislava Rutteho můžeme zodpovědně zařadit ke generaci československých etnografů, kteří se v meziválečném období zasadili o vytváření příznivé atmosféry pro budování struktury vedoucí k rozvoji a popularizaci společenskovedních disciplín etnografie a folkloristiky jako národní vědy. Díky jeho neúnavným aktivitám jej dodnes můžeme zařadit mezi přední organizátory národopisného dění a práce na Slovácku a Valašsku, který se realizoval v období od dvacátých do šedesátých let 20. století.

Ladislav Rutte s manželkou Antonií na Starém šenku v restauraci na Myslivně ve Zlíně ve čtyřicátých letech 20. století (za války). Foto archiv autorky.

Ladislav Rutte se narodil 5. května 1893 v Praze. Jeho dědeček František Rutte byl měšťan a dlouholetý starosta města Jičí-

Ladislav Rutte se synem Milánkem (asi dvouletým) ve zlínském bytě, během roku 1944. Foto archiv rodiny.

Na Starém šenku 30. 11. 1940 (otevření), Ladislav Rutte (vlevo vzadu). Foto archiv rodiny.

na, jeho manželkou byla Bibiána, rozená Šámalová. Spolu zplodili pět dětí, dvě dcery a tři syny. Strýc Ladislava Rutteho Přemysl Šámal byl kancléřem presidenta Tomáše G. Masaryka i Edvarda Beneše. Za protektorátu byl Němci zatčen a uvězněn v Berlíně, kde byl umučen.

Syn Vladimír Rutte, otec Ladislava, byl účetním radou pražského magistrátu. Oženil se s Mariane Kycerovou, dcerou Evžena Kycery, ředitele (správce) panství knížete Lobkovic v Roudnici. Měli spolu jediné dítě, Ladislava Rutteho. Bydleli nejprve v Praze, a to dokonce ve stejném domě u Písecké brány jako rodina T. G. Masaryka, později v Golčově Jeníkově a nakonec se usadili v Mařaticích.

Ladislav absolvoval v roce 1919 Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. O rok později nastoupil jako advokátní koncipient v Uherském Hradišti a už roku 1921 si nechal postavit podle vlastního návrhu dům ve stylu pseudolidové chalupy v Mařaticích čp. 273.

Lásku k lidovému umění získával už od dětství, kdy se svým otcem Vladimírem

jezdíval často do jižních Čech. Prázdniny trávil jako malý kluk tzv. u přízně na Kvildě.

Asi telepatii jsem nedávno zalistovala při hledání jakési myšlenky básníka Jindřicha Uhra knihou *Kam usedl pták*, na kterou jsem si po dlouhé době vzpomněla při sepisování ze šuplíku vyndaného svého zapomenutého terénního výzkumu. Jako bych si potřebovala znovu oživit osobitě pojetí Uhrova poetického slova, kterým čtenáře ve své knize živě provedl střípky světa zanikající tradice i jejího nového uchopení moderní dobou. Mám ji ve své knihovně třikrát. Asi už na začátku osmdesátých letech 20. století jsem tušila, že budu mít tři dcery, kterým se možná bude jednou knížka hodit.

Na straně 38, v kapitole Věčná píseň, mne upoutal text Odrodilý Pražák. Jaká náhoda. Jindřich Uher se s Ladislavem Ruttem setkal pouze třikrát, poprvé v roce 1966 v jeho mařatické chalupě. A považuji za vhodné část jeho vzpomínek na Rutteho při této příležitosti uvést i zde. Ladislav Rutte přišel na Slovácko poprvé v roce 1909 ve svých 16 letech. Místem trvalejšího setkání se Slovác-

kem mu v čase jeho gymnaziálních studií skýtal prázdninový pobyt na jižní Moravě v Lanžhotě, kde obvykle celé prázdniny prožíval v pracovní atmosféře na statku sedláka Pyskatého, s jehož synem byl Ladislav kamarád. Atmosféra venkova mu učarovala, oblékal si zde místní lidový oděv, naučil se zde a mluvil místním nářečím. Nejradyji jezdil na koni a v rodině Rutteů se traduje, že mu tady říkali náš pohůnek nebo pacholek Pyskatých. Uher píše, že mu to vůbec nevadilo, spíše naopak. Jako jeden z nich měl dveře otevřené do každého obydlí, s každým zapředl řeč.

Možnost nahlédnutí do selských stavení i prostých chalup mu nabízela mimořádnou podívanou, kdy mohl jako velkoměstské dítě jíst s domácími z jedné mísy z 19. století, prožíval harmonii života, řád a duchovní sílu prostředí, kterou domácí respektovali a svou přítomností a jednáním spoluvytvářeli. Tyto prožitky umocňovalo skromné vybavení interiérů, se kterými se v Praze nikdy nesešel. Starobylá keramika, skromný vyřezávaný nábytek, výklenky světnic, vzácné vyřezávané sošky svatých, příběhy z jejich života... Lze říci, že právě tady začala jeho velká láska a vášně ke sběratelství a národopisu. Jindřich Uher doslova píše: *„K domněle domácímu člověku totiž měli lidé větší důvěru. Bylo jí třeba. Těžko by získal třeba tento památný talíř po stařence. Někdy ovšem stačilo koupit levný, smaltovaný hrnec a výměnou za něj byl třeba vzácný cechovní džbán, ve kterém tetka skladovala trnky.“* Jindy objevil s velkou lítostí torza vzácných obrázků na skle ve výplních rozbitých okének ve chlévech. I vzácná malba s výjevem nějakého svatého už vzala téměř za své, neboť jí hospodář dopomohl seškrábáním nožem, aby sklo sloužilo původnímu účelu. K zoufalství ho přiváděl pohled na hromadu naštipaného dříví na dvorcích. Mezi prkýnky se dalo dobře identifikovat zlikvidované starobylé truhly. Mnohdy viděl hospodyně, jak ve své píli nenávratně ničí vzácnou malovanou postel a po městském vzoru ji přetírá fádni hnědou lakovanou barvou. Tyto okamžiky

Ladislav Rutte, promoce, 1919. Foto archiv rodiny.

Ladislav Rutte, kolem roku 1916. Foto archiv rodiny.

Ladislav Rutte padesátiletý. Foto archiv rodiny.

Antonie Mítáčková, provdaná Rutteová, se svým nejstarším bratrem Janem Mítáčkem v Hluku, kolem roku 1920. Foto archiv rodiny.

Pohled na chalupu v Mařaticích ze zahrady. V žúdru stojí rodiče Ladislava Rutteho a Ladislav se svou první ženou Viktorií, dvacátá léta 20. století. Foto archiv rodiny.

Ladislava Rutteho motivovaly k záchraně všeho, co ještě venkov nabízel. Sbíral a za pár korun nakupoval všechno, co i na venkově lidé považovali za nemoderní.

Rutteho zájem o venkovský život a jejich kulturu a tradice probudilo mj. také zájždění na Slovensko, které podnikal jeho otec na doporučení svého přítele dr. Pavla Blaha, významné osobnosti a organizátora česko-slovenské vzájemnosti. Ladislav Rutte emotivně po letech sděloval Uhrovi zážitky, kterého ho zasáhly na celý život: „*Ve školách se slovenštině téměř nevyučovalo, nápisy na obchodech byly vesměs maďarské, děcka vůbec nevěděla, že jen pár kilometrů od nich, na Moravě, žijí lidé, kteří hovoří podobným jazykem...*“ Domů se vraceli přes Lanžhot a Uherské Hradiště. A tato místa si ho definitivně získala. Zde se probudila jeho sběratelská vášeň, vztah k národopisu s bytostnou potřebou záchrany mizející lidové kultury.

V pražském bytě si záhy instaloval koutek z českých malovaných skříní, truhly i s aranží chodského kroje. Ten si potom ve stejné sestavě přestěhoval do Mařatic. Z této doby se zachovaly také olejomalby žen i mužů v jihočeských krojích. Ale Morava znamenala pro Rutteho vše. V roce 1920 se usadil natrvalo v Uherském Hradišti-Mařaticích, kde byla v roce 1921 dokončena stavba jeho mařatické slovácké chalupy.

Ladislav Rutte byl dvakrát ženat, poprvé se oženil s Viktorií Novákovou, která pocházela se Starého Města u Uherského Hradiště. Společně měli syna Jurije, který vystudoval strojný inženýrství v Praze, kde také se svou rodinou bydlel až do své smrti. Za manželku si vzal vídeňskou Češku Markétu, která v Praze studovala vysokou školu. Jejich jediná dcera Jiřina vystudovala v Praze Vysokou školu strojnou, vdala se za inženýra architekta Milana Vokáče, mají spolu tři již dospělé děti.

V roce 1930 se Ladislav Rutte s první ženou rozvedl. Rodiče to těžce nesli, protože jej ale bezmezně milovali, vše mu tolerovali a ve všech jeho aktivitách ho podporovali. Proto se také po jeho rozvodu odstěhovali do Mařatic, kde mu pomáhali vychovávat syna Juriho.

Maminka Antonie Rutteové Jana Mitáčková s nejmladším bratrem Antonie, Františkem Mitáčkem. Foto archiv rodiny.

V roce 1936 se Ladislav oženil s Antonií Mitáčkovou, která pocházela z Hluku. Poročila mu syna Milana, narozeného 27. 4. 1942 (zemřel 10. 5. 2002). Milan vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti. Oženil se s Alenou Mutinovou a měli spolu jedinou dceru Janu (narozenou 1. 2. 1968).

K lásce k národopisu a hudbě vedl také svého syna Milana, který přišel na svět, když Ladislavovi bylo téměř padesát let. Naučil ho také milovat domovinu, Prahu i Slovensko. Milana dlouho trápilo, že si otce příliš neužil, ale snažil se od něj načerpat jeho nekonečnou energii a podle něj uchopit vnímání světa.

V roce 1936 se Ladislav Rutte přestěhoval do Zlína. Až do konce života v roce 1967 žil střídavě ve Zlíně (Gottwaldově) a v Mařaticích, pohřben je v Hluku, kde se rovněž zásadně zasloužil o obnovu Hlucké tvrze.

Za druhé světové války se Ladislavovi podařilo zachránit Mařatice i před Němci. Když přišel velitel německé posádky se svými lid-

Jízda králů před chalupou v Mařaticích, ve výklenku stojí Floriánek, dvacátá léta 20. století. Foto archiv rodiny.

Rutteho chalupa v Mařaticích, rok 2010. Foto archiv autorky.

Interiér chalupy v Mařaticích, rok 2010. Foto archiv autorky.

mi do chalupy, Ladislav jim vysvětlil, že je tento objekt historickou muzejní památkou. Prý s omluvou odešli.

Ladislav Rutte byl mimořádně nadaný ve všech uměleckých směrech, v nichž se profesně nevzdělával, byl talentovaný samouk. Svě vlohly rozvíjel od mládí. Hrál na několik hudebních nástrojů (klavír, basa, dudy-gajdy), velmi hezky maloval, psal knihy, divadelní hry pro loutkové divadlo pro děti. V Mařaticích nainstaloval v pokoji v patře loutkové divadlo a po celou zimu hrával v neděli mařatickým dětem loutková představení. Hry si psal sám a také veškeré kulisy si sám maloval. Loutky nakupoval v Praze na trzích, ale pouze jednotlivosti, hlavičky, nožičky a ručičky. Tak je originálně kompletoval a jeho maminka Miriam na všechny zhotovovala oblečení. Alena Rutteová, žena Milana (syna Ladislava), často vzpomíná, jak při svém sezónním pobytu v mařatické chalupě po mnoho letech tyto děti, dnes staříčké babky, s láskou a dojetím na tyto okamžiky vzpomínaly. Soubor loutek čítal přes sto postavíček, ale Jurij Rutte je prodal do Německa. Největším zážitkem snad pro ně byla horká čokoláda, kterou jim paní Miriam pokaždé uvařila.

Ladislav Rutte se nejvíce zajímal o národopisnou problematiku Slovácka a Valaška, přišel s myšlenkou zakládání slováckých krúžků. Publikoval řadu článků a studií s etnografickou či vlastivědnou tematikou; tiskem byly vydány samostatné studie *Horňácko ve zpěvu, hudbě a tanci* (1942)

a *Gajdy a gajdošské tradice na Valašku a Slovácku* (1964), *Staropražské lidové tradice předvánoční*, řada dalších prací zůstala v rukopisech. Soupis Rutteho národopisných prací čítá přes 150 titulů, včetně sedmi vydaných knižních publikací a šesti rukopisů připravených k tisku.

Velmi se zajímal o působení Františka Bartoše, významné osobnosti moravské vzdělanosti a kultury, pedagoga, jazykovědce a etnografa, vlastence, organizátora vědeckého a národního života na Moravě, který byl pro Rutteho v mnohém velkým inspirátorem, a proto po něm pojmenoval projekt pro vznik skanzenu, který se snažil od čtyřicátých let 20. století prosadit pod názvem *Bartošovo národopisné muzeum v přírodě (ve Zlíně)*. Dodnes vyniká Rutteova prozíravost a odborná erudice, s níž tento projekt Bartošova valaško-slovácko-hanáckého skanzenu, pro který dokonce dokázal získat vyhovující pozemek v přírodním prostředí nedaleko Zlína, hodlal uskutečnit. Přes autorovo obrovské úsilí nakonec nebyl uskutečněn.

Ladislav Rutte jako jeden ze zakladatelů krúžkařského hnutí, obdivovatel a sběratel lidového umění a publicista usiloval o začlenění prvků lidové kultury do soudobého životního stylu. Výsledkem jeho rozsáhlé sběratelské činnosti je sbírka lidového umění, kterou soustředil do mařatické chalupy, postavené v osobitěm stylu s náznaky tradičních stavebních prvků. Právě tady, v jizbě nebo v gánku předzahrádky, se se-

Interiér chalupy v Mařaticích – sbírka fajánsí, 2010. Foto archiv autorky.

tkávala mařatická či hradištská chasa, aby se s Ladislavem naučila nové slovácké písničky a tance. Své představy o poslání amatérských folklorních souborů uplatňoval nejen v praktické poradenské činnosti, ale i v publikovaných kritikách a při práci v porotách národopisných soutěží a přehlídek. Ve čtyřicátých letech 20. století sám založil a vedl tehdy známý *Krůžek Moravských Slováků* ve Zlíně, který se stal střediskem protinacistického odboje. Dnešním pojmenováním byl manažerem hluckých folkloristů. Jeho zásluhou vystupovali Hlučané na velkých folklorních přehlídkách po celé zemi a díky němu se také s jízdou králů předvedli v Praze před prezidentem T. G. Masarykem.

Podílel se na přípravě několika ročníků Strážnických slavností, kterým předcházelo uspořádání mohutné národopisné slavnosti počátkem července 1945 v tehdejší Zlíně nazvané *Slovácko opět žije*, kde se angažoval. Pro první celorepublikové národopisné slavnosti s názvem *Československo v tanci a zpě-*

Skříňový obraz Krista na kříži ze sbírky Ladislava Rutteho, 2010. Foto archiv autorky.

vu sepsal pro almanach úvodní stať o potřebě zřizování slováckých krůžků v obcích na Slovácku, o obdobných organizacích v jiných regionech v Čechách i na Slovensku. Upozornil také na jednání městských kulturních komisí v Praze s návrhem pořádání celostátních národopisných slavností střídavě v Praze, v Brně a v Bratislavě za koordinace pražského ústředí.

Rutteho činnost badatelská, sběratelská, publikační a organizační je rozsáhlá a zasahovala téměř do všech odvětví studia lidové kultury. Při práci v terénu se Ladislav Rutte věnoval převážně výzkumu lidového oděvu, lidové výroby, zvykosloví a lidové hudby. Jeho rozsáhlé dílo představuje trvalý a v mnohém dodnes inspirující vklad české etnografie a folkloristiky.

To ostatně prozrazoval interiér jeho mařatické chalupy ještě v roce 1966, kdy u něj pobýval Jindřich Uher: „*V domku se nachází lanžhotská jizba i český interiér z Turnovska, kolovrátek, vystavený na Národopisní výstavě*

Sbírka Rutteových loutek, 2010. Foto archiv autorky.

československé v Praze v roce 1895, kolekce starých hraček, keramika, součástky krojů, nástroje...“

Část pozůstalosti JUDr. Ladislava Rutteho se nachází v Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně (rozsah: 0,30 bm nezpracováno), které muzeu věnovala Alena Rutteová na konci osmdesátých let 20. století. Soubor obsahuje rukopisy vztahující se k osobnosti Františka Bartoše, paměti posledního cechmistra tkalcovského cechu F. Kovaříka, který byl lidovým řezbářem, projekt Bartošova národopisného muzea v přírodě, výstřižky, rukopisy a strojopisy k národopisu Zlína, podklady k filmu *Maryša* v režii herce a režiséra Josefa Rovenského, v titulních rolích s Jaroslavem Vojtou a Jiřinou Štěpničkovou a další.

Rozsáhlejší pozůstalost je ve vlastnictví Aleny Rutteové, snachy Ladislava Rutteho, která byla do nedávné doby dědičkou celé pozůstalosti včetně nemovitosti v Mařaticích.

V době realizace snah o vybudování muzea v přírodě Rochus v Uherském Hradišti-Mařaticích v roce 2010 se nabízela mimo-

řádná příležitost pro komplexní zachování objektu *Mařatická chalupa Ladislava Rutteho*, což v uvedeném kontextu nabývalo na významu.

Ladislav Rutte, jak již zaznělo výše, usiloval a velkoryse koncipoval projekt k vybudování skanzenu v přírodě, který považoval za své životní dílo a nedokázal se ztotožnit s tím, že se mu tento dokonale připravený projekt nepodařilo zrealizovat.

Uvedený objekt v Mařaticích představoval možnost jeho významného zapojení do projektu, který by mohl v budoucnu přiblížit návštěvníkům jedinečnou trasu **Rochus – muzeum v přírodě – Selský dvůr – Mařatická chalupa – Slovácký búda – Slovácké muzeum**, s prezentací tradiční lidové kultury v různých podobách a různých úhlech pohledu na projevy tradiční lidové kultury.

Iniciátorem této aktivity byl s podporou majitelky Aleny Rutteové, snachy JUDr. Ladislava Rutteho, Mgr. Jiří Severin, emeritní krajský náměstek pro oblast kultury a památkové péče (2002–2008), který ve spolupráci

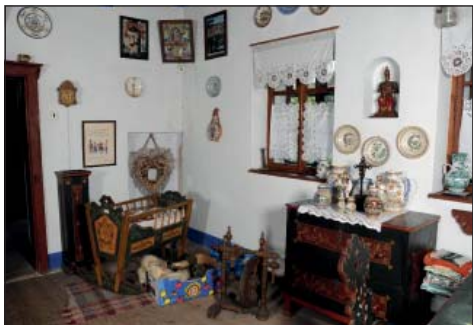
Interiér chalupy v Mařaticích, 2010. Foto archiv autorky.

s ředitelem Slovákckého muzea v Uherském Hradišti PhDr. Ivo Frolcem, zástupcem ministerstvem pověřené krajské instituce Centra péče o tradiční lidovou kulturu Zlínského kraje, a s možnými budoucími donátory Ivo a Miroslavem Valentovými navrhli ideální řešení využití památkového objektu *Mařatická chalupa* pro město Uherské Hradiště. Výkonnou sílu projektu představovalo etnografické oddělení muzea za vedení PhDr. Romany Habartové a tým pracovníků ve složení Mgr. Marta Kondrová, Mgr. Iveta Mátlová, Mgr. Pavel Portl.

Dům Ladislava Rutteho tehdy mohl tvořit významnou součást této trasy, reprezentoval nejen svérázný doklad lidového stavitelství s osobitými architektonickými prvky, ale především stavbu, která byla během 20. století uchráněna jakýchkoliv zásahů do exteriéru i interiéru, také díky péči pokračovatelů rodiny Rutteových.

V interiéru chalupy byly doposud umístěny doklady lidového umění, které často nejsou zastoupeny ani v hodnotných sbírkách vyspělých muzeí. Celoživotní aktivity Ladislava Rutteho nashromáždily více než tisíc artefaktů, které představovaly hodnotný fond. Jeho hlavním kritériem byla především estetická a umělecká hodnota předmětu a jeho význam pro rozvoj a kultivování osobnosti: lidového umění – hudební nástroje, obrázky na skle, keramika – hrnčičina, majolika, lidový a zlidovělý nábytek, textilie, hračky, rozsáhlý fotografický materiál v podobě negativů i pozitivů, knihy, časopisy a hodnotný písemný materiál.

Jednalo se o téměř neporušený doklad budovatelského a sběratelského úsilí jedné z čelných osobností Uherskohradištska, která mohla zanechat městu Uherské Hradiště výjimečný odkaz, objekt situovaný v Mařaticích – tzv. mařatickou chalupu s kompletním vybavením, prostoupený duchem původního majitele. Snahou bylo uskutečnit odkoupení sbírek a celého objektu v jeho uchované nezměněné podobě jako dokladu své doby, který v centru Slovákcka v Uherském Hradišti byl jedinečný a nenahraditelný. Veškeré kroky k tomu směřovaly. Kurátoři sbírek během velmi krátké doby provedli komplexní inventarizaci celkového fondu objektu s označením předmětů systémem prvního stupně evidence, včetně sepsání evidenčních listů, s přípravou nabídkových listů k předložení poradnímu sboru pro sbírkotvornou činnost muzea. Etnografický fond zahrnoval na 300 položek, z nichž největší soubory tvořila keramika (porcelán, hrnčičina, majolika ze známých dílen Dechtice, Stará Role, Olomučany, Stanclova dílna), kompletní vybavení jizby malovaným nábytkem (lavice, lišty, stůl, židle, pohrádka, komoda, skříň, truhly apod.), doklady lidového umění – obrázky na skle, skříňové obrazy, kusy tradičního oděvu a další jednotlivosti reprezentující zvykosloví. Předměty výtvarného a užitého umění a měšťanský nábytek nebyly do nabídky zahrnuty. Rozsah nezpracované písemné pozůstalosti Ladislava Rutteho uložené v Mařaticích čp. 273 činil cca 3,00 bm. Rutte ji za života pečlivě utřídil a označil, ale po několikerém stěhování se

Interiér chalupy v Mařaticích, 2012. Foto archiv autorky.

jeho třídění nezachovalo. Písemnosti byly proto znovu roztrženy do několika skupin. Následně byly pořízeny soupisy s původním označením složek v novém pořadí.

Nejmenší část zahrnovala *osobní dokumenty* Dr. Rutteho a členů jeho rodiny. Samostatnou skupinu tvořily písemnosti vztahující se k *dějinám domu* a jeho pozdějším úpravám (přístavby, adaptace, památková ochrana sbírek a domu) a k *majetkovým otázkám* Dr. Rutteho (převody majetku, pozemkové vlastnictví aj.).

Skupina označená jako *Dílo* obsahovala rukopisy jeho dramatické tvorby, články a studie především etnografického a vlastivědného rázu; byly sem zařazeny také výpisky, náčrty, písemnosti vzpomínkového charakteru. Zvláště byly vyčleněny písemnosti, které se týkaly osobnosti *Františka Bartoše* (publikace, novinové články) a projektu *národopisného muzea v přírodě* (projekty, nákresy, zápisy z výborových schůzí Bartošovy musejní společnosti).

Korespondence obsahovala stovky dopisů, pohlednic a korespondenčních lístků. Nejrozsáhlejší byla osobní korespondence Dr. Rutteho s jeho matkou. Ostatní korespondence se dotýkala osobních i pracovních témat (např. obsáhlá korespondence s Vladislavem Boháčem, korespondence se Samko Dudíkem, s Dr. Přemyslem Šámalem a dalšími osobnostmi).

Skupina *Jiné* zahrnovala různorodé písemnosti (výstřižky z novin) a skleněné negativy. Jejich počet přesahoval 400 kusů. Částečně byly uloženy v originálních krabičkách

s popisem (osobní, etnografické, z cest), volně ložené skleněné negativy byly rozčleněny do čtyř skupin: dům, rodina a přátelé, etnografické (kroje, slavnosti) a jiné (krajina, architektura).

Součástí písemné pozůstalosti byl rozsáhlý fotoarchiv, z větší části neutříděný. Fotografie se nacházely v albech, obálkách, složkách nebo krabicích. Převažovaly fotografie osobního charakteru (oslavy, dovolené, momentky) a etnografické (Hradištan, gajdoši, lidová architektura). Nejstarší fotografie pocházely z poslední třetiny 19. století. Uloženy zde byly i dvě návštěvní knihy domu Rutteových se zápisy z let 1948–1973 a 1973–1993. Pozůstalost Dr. Rutteho byla uložena ve dvou dřevěných skříních: písemnosti v tzv. selské jizbě, fotografie v tzv. měšťanském pokoji, kde se nacházely i fotoštoky a diapozitivy.

Pozůstalost Dr. Rutteho zahrnovala v roce 2010 také rozsáhlou knihovnu zahrnující knihy, časopisy (cca 800 kusů) a novinové články. Knihovna tehdy čítala několik desítek starých tisků s knihami vydanými kolem roku 1870. Tyto byly uloženy v dřevěných skříních v tzv. měšťanském pokoji. Součástí knihovny tvořila dále beletrie, odborná literatura z oblasti přírodních věd, umění a společenských věd; nacházelo se tu množství divadelních her, hudebních partitur i ucelené ročníky časopisu *Český svět*. Nahodilá čísla některých časopisů a novinové články mapovala zájem Dr. Rutteho o společenské dění. Převážná část knih byla vyvázána v pevné vazbě, některé z nich vázal

sám Rutte. Nakonec však k realizaci zásadního kroku nedošlo.

K nové situaci došlo v roce 2017, kdy byla již nemovitost převedena na nové majitele. Z iniciace Mgr. Jiřího Severina a PhDr. Romany Habartové se uskutečnila v objektu Ladislava Rutteho mimořádná schůzka za přítomnosti hejtmána Zlínského kraje Jiřího Čunka, radního pro kulturu Mgr. Miroslava Kašného, ředitele Slováckého muzea PhDr. Ivo Frolce a Aleny Rutteové, kde byl vysloven souhlas k odkoupení většiny fondu, který, ač již nebyl uchován v plném rozsahu, zůstává vzácným dokladem a upozorněním na nesporný význam Ladislava Rutteho pro rozvoj moravské etnografie a folkloristiky své doby i pro rozvoj rozsáhlých kulturně společenských aktivit, jimiž Rutte upozorňoval a apeloval na nutnost uchovávání hodnot tradiční lidové kultury v podmínkách tehdejšího společenského vývoje.

Zakoupení Rutteova souboru v počtu 255 kusů bylo koncem roku 2017 odsouhlaseno Radou Zlínského kraje a sbírka se stala součástí bohatého fondu Slováckého muzea v Uherském Hradišti, kde se v budoucnu můžeme těšit na zajímavou výstavu o životě a díle tohoto vskutku renesančního člověka, JUDr. Ladislava Rutteho.

Literatura:

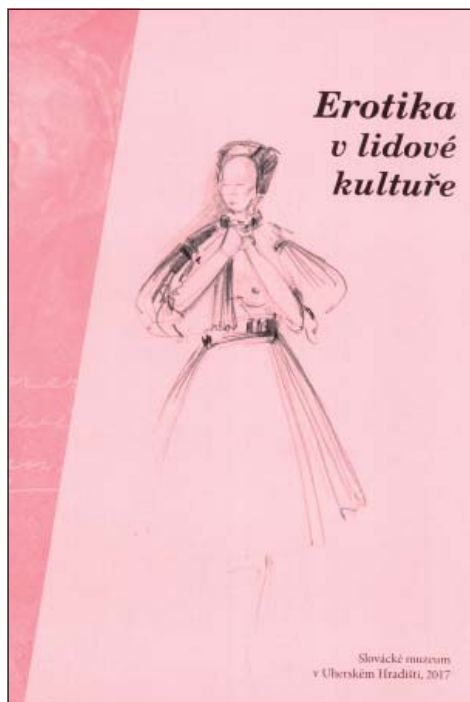
- P a v l i š t í k, Karel. Ladislav Rutte (1894–1967). *Národopisné aktuality* 4, 1967, č. 1, s. 54–56.
- P a v l i š t í k, Karel. K nedožitým devadesátinám JUDr. Ladislava Rutteho. *Národopisné aktuality* 20, 1983, č. 3, s. 202.
- K u n z, Ludvík. Bibliografie: národopisné dílo Ladislava Rutteho. *Podřevnicko* 3, 1969, s. 61–69.
- V i n k l e r, Jaroslav. *Praha a Moravští Slováci*. Praha: Forpex, 1996, s. 38–39, 168–169, 170 – foto L. Rutteho ve svém domě.

Romana Habartová

Petr Číhal, ed. Erotika v lidové kultuře. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, 2017. 366 s.

Již třetí desetiletí navazuje Slovácké muzeum v Uherském Hradišti svými edičními počiny na činnost Subkomise pro lidové obyčejy Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech. Řada monotematicky koncipovaných knižních studií, na nichž se podílejí přední čeští i zahraniční etnologové, analyzuje jednotlivé oblasti tradiční lidové kultury, která je velmi komplikovaným a mnohvrstevnatým komplexem jevů duchovní a materiální povahy.

Autorský kolektiv publikace *Erotika v lidové kultuře* tvoří tři desítky autorů z českých a slovenských muzejních, pedagogických a vědeckých institucí pod redakcí Petra Číhala. Předmětem monografie se stala široká škála projevů lidské sexuality a erotiky, jak v podobě jevů a představ explicitně spjatých s vlastním pohlavním životem a sexuálními zážitky, tak těch, které odrážejí podstatně širší okruh smyslovosti a milostných vztahů.

Práce je zaměřena na rozbor erotických a sexuálních momentů v každodenním i svátečním životě lidových vrstev, ve způsobech chování a kultury stýkání, v rámci rodinné výchovy, partnerských a manželských vztahů apod. Kromě duchovních aspektů se pozornosti dostalo též hmotným artefaktům.

Po tematické stránce jde o novátorský a podnětný vydavatelský počin. Daná problematika se jako předmět hlubšího odborného zájmu začala konstituovat až od poloviny 20. století. Do této doby byla badateli idealizována, stylizována, obcházena nebo přímo tabuizována. Jako typický příklad mohou sloužit starší sběry folklorních podání. Necenzurované doklady zde zcela absentují nebo byly zaznamenány pouze ve výjimečných případech, např. v písňových sběrech Jana Jeníka z Bratřic (1756–1845), které autor prováděl ve vojenském prostředí. Soudobé etnologické bádání se tak musí vyrovnávat s nedostatkem relevantních informací, se značnou dávkou selektivnosti dat za strany respondentů, ale i národopisných pracovníků, jež je patrná zvláště ve starším údobí. Na obtížnost získávání údajů, které se týkají sexuality a intimního života, ostatně narážejí etnologové ještě při současných terénních výzkumech.

Interpretace projevů lidové „erotické kultury“ navíc vyžaduje znalosti širšího kontextu a obecnějších souvislostí. Častěji než v kterékoli z dalších oblastí lidové kultury se zde setkáváme se symbolickou a znakovou rovinou zastírající význam a obsah jevů.

Publikace je rozdělena do několika okruhů. Její struktura přitom reflektuje základní členění lidové kultury i různorodé aspekty dané problematiky. První oddíl obsahuje dvě kapitoly uvozující obecné aspekty a rozsah tématu (Alexandra Navrátilová, *Erotika v konceptu tradičního rodinného života*; Ludmila Tarcalová, *Pojetí sexuality v lidových vrstvách*). Následná část tohoto bloku se věnuje eroticky a sexuálně zabarveným složkám předmanželského, manželského a rodinného života a rodinného zvykosloví (např. kapitoly Pavla Popelky a Kataríny

Slobodové Novákové). Akcent je položen na svatební obřad, ke kterému se erotické momenty a zvyklosti koncentrovaly v nejvyšší míře.

Druhý oddíl věnovaný milostné magii a jejím prostředkům uvozuje kapitola Kataríny Nádaské *Erotická mágia v službách člověka*. Příspěvky Magdalény Rychlíkové, Kláry Lorencové, Jarmily Skružné a Marcelly Suchomelové pak pojednávají o významu zeleně a vody v milostném životě nositelů tradiční kultury. Třetí oddíl publikace se zabývá výročním obyčejovým cyklem, v němž sexuálně zabarvené konání doznalo nejvýraznějšího zastoupení v rámci oslav masopustu (mj. kapitoly Hany Vincenciové, Karla Pavlišťika a Aleny Prudké).

Následná pasáž monografie je věnována hmotným projevům. Vzhledem k tomu, že se lidový výtvarný projev až na výjimky vyvaroval explicitnímu zobrazení nahoty, stojí v popředí rozbor milostných symbolů, znaků a textů na vybraných artefaktech jako kraslicích a podmalbách na skle (např. Gabriela Směřičková a Alena Kalinová). Oddíl doplňuje exkurz do oblasti „pikantních“ kalendářů jako formy lidového čtení převzaté z odlišného kulturního prostředí a fotografické dokumentace projevů lidové kultury s akcentem na erotické vyznění (Jana Poláková a Helena Beránková).

Závěrečný okruh publikace se zabývá folklorními projevy. Stěžejní pozornost věnují autoři jednotlivých kapitol písňovým textům. Vyjádření milostných citů a sexuality se tu pohybuje v široké škále od „daremných“ písní, které svůj sexuální význam nijak nezakrývají, až k poetickým a metaforickým výrazům (Vítězslav Vilímek, Anna Hřčková, Jana Raclavská, Josef Nejdli). Publikaci uzavírá zamyšlení nad milostnou a erotickou symbolikou Věry Kovářů *Jablko, milostný vztah a erotika*.

Mezi kapitolami převažují příspěvky, které se zabývají dílčími aspekty dané problematiky. Jako celek však monografie podává reprezentativní obraz o šíři a rozmanitosti projevů spojených s milostným a sexuálním

životem nositelů tradiční lidové kultury. Po-
ukazuje na význam, který měly v minulosti
a který je spolu s dalšími archetypálními
vzorci a modely lidského chování markantní
i v současnosti.

Luboš Kafka

**Petra Hrbáčová. Tradiční tkalcovství na
Hornácku.** Strážnice: Národní ústav lidové
kultury, 2016. 129 s.

K nejrozšířenějšímu řemeslu na Hornácku
patřilo tkalcovství. Literární prameny
o hornáckých lidových tkaninách se již v mi-
nulosti objevily, avšak dosud se nikdo o tuto
problematiku v takovém rozsahu nezajímal.
Publikace Petry Hrbáčové je výstupem stej-
nojmenného projektu Národního ústavu
lidové kultury ve Strážnici, se záměrem po-
psat historii tohoto řemesla v oblasti Hor-
nácka. Autorce se podařilo daleko víc.

Hned v úvodu seznamuje čtenáře s histo-
rií tkalcovství v Čechách, na Moravě a také
v celkem malé národopisné oblasti Hor-
nácka. K historii hornáckého tkalcovství
využívá urbáře strážnického panství, sirotčí
registra, inventáře a sčítací operáty spolu
s dalšími archivními prameny. Pro hornácké
tkalce bylo typické zhotovovat jednobarevná
plátna z konopí a lnu, barevné tkaniny se ob-
jevují až v druhé polovině 19. století.

Stěžejní kapitolou je ta, která pojednává
o hornáckém tkalcovství 20. století. Zmi-
ňuje nejen tkalcovské řemeslo, ale hlavně
konkrétní tkalce s uvedením jejich krátké-
ho životopisu. V polovině 20. století velkou
část produkce na sebe stáhla tkalcovská
dílna Ústředí lidové umělecké výroby (dále
jen ÚLUV) v Hrubé Vrbce. Jejím významu
věnuje autorka obsáhlou kapitolu, kde uvádí
nejen řemeslníky, ale i jejich věhlasnou pro-
dukcí až do zrušení této významné instituce
v roce 1995. Na tuto část navazuje současné
tkalcovství na Hornácku, jež představují dva
tvůrci, Hana Buchtelová a Miroslav Urban,
oba z Malé Vrbky. Historická část končí čas-
sovou osou, ve které názorně ukazuje, co se

kdy tkalo a jak, uvádí vzory, způsob tkaní; je
zhuštěnou, ale přehlednou historií hornácké-
ho tkalcovství.

Druhá polovina knihy se zabývá tkalcov-
skou technologií, což je nejen pro laika, ale
i poučeného etnografa zajímavým čtením.
Kapitola o setí, zpracování konopí a lnu,
zhotovování příže s popsáním různých po-
třebných ručních nástrojů k jejímu zpraco-
vání, stejně jako pojednání o přípravných
pracích, je popsána velmi zajímavě a fun-
dovaně. Obě kapitoly jsou doplněné nejen
fotografiemi, ale i autorčinými kresbami.
Muzejníkům jistě napomůžou odborné
popisy používaných nástrojů při evidenci
sbírkových předmětů, jež se používaly k pří-
pravným pracím, jako jsou motovidla, sno-
vadla, cívečník nebo složitý tkalcovský stav
se všemi svými částmi. Hlavně ti odborníci,
kteří se zabývají textiliemi, uvítají v knize
Petry Hrbáčové popisy vzorů hornáckých
tkanin a především jednotlivých jejich va-
zeb, jako je plátnová, rypsová, keprová, va-
zební technika lancování či tkaní na desku.

K velmi oblíbeným tkaninám patřily vý-
robky s barevnými vzory, které vyžadovaly
od řemeslníka velkou trpělivost, preciznost,
zručnost a také estetické cítění. Jejich obliba
se přenesla i do oděvních součástí, nejen
tradičních (rubáče, opléčka, nesešité sukně,
oděvní plachty, mužské zástěry), ale čas-
tečně i do tradičního interiéru jako ubrusy,

povlaky na polštáře, koutní plachty apod. Díky rozvoji tvorby ÚLUV se v polovině 20. století začaly také vyrábět dekorativní či reprezentativní textilie – pokrývky, ubrusy, prostírání, povlaky na polštáře či přehozy.

Na knize o tradičním tkalcovství na Hornácku je vidět, že jej psala školená etnografka, která si všimla nejen historie tkalcovství, ale zahrnula sem i drobné informace, které by možná neodborníkovi ušly, jako vození duchen či způsoby šití peřin (sešítí stínkem – spojovacím švem) a další. Autorka uvádí i všechny nejstarší používané vzory tkané na konopné osnově, konopným a bavlněným útkem, vytkávání či materiál, konopí – bavlna. Neopomněla ani na vzorník tkanin a seznam tkalců. Kniha je doplněna příloženým DVD, které obsahuje dokumentaci vyplétání listů, přípravu konopné příze na tkání, přípravu konopné osnovy a tkání. Natáčelo se v dílně pana Miroslava Urbana v Malé Vrbce, který zde předvádí všechny činnosti a tká z konopné příze. Na DVD je možnost zhlédnout: vyplétání listů (brda), zdrhávání konopné příze, navíjení cívek, snování konopné osnovy, navíjení osnovy na stav, navazování osnovy, šlichtování osnovy, příprava tkalcovského stavu, tkání konopného plátna, vzorové tkání “na desku”, vzorové tkání “hráze”.

Pro Hornácko má dodnes tkalcovství velký význam, proto stejně důležitá se stala i kniha o tkalcovství, jeho historii, řemeslnících a jejich tvorbě z pera Petry Hrbáčové. Za nepřehlédnutelnou publikaci je potřeba autorce vzdát velký dík.

Ludmila Tarcalová

Veronika Provodovská. Řemeslo jak vyšíté: výzdoba krojů na Uherskobrodsku, moravskoslevnském pomezí a Moravských Kopanicích. V Uherském Brodě: Muzeum Jana Amose Komenského, 2017. 269 s. Stejnomená výstava.

Veronika Provodovská s kolektivem spolupracovníků napsala knihu o lidovém oděvu, který je jí blízký, z oblasti, odkud pochází, kterou zná a kde žije. Původně zamýšlenou brožuru o 40 stranách se podařilo autorce – konzervátorce a správce sbírky Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě spolu s kresbami a fotografiemi rozšířit na 270 stran. Kniha, jež navázala na již otevřenou stejnojmennou výstavu, by mohla nést spíš název *Krásá nití vyšítá*, neboť mám jisté pochybnosti považovat vyšívání a výzdobu krojů za řemeslnou práci (kromě těžké krejčoviny). Nejen v knize, ale i ve výstavě nezapomněla na svého předchůdce, který se lidovým textilem zabýval celý svůj profesní život, na PhDr. Josefa Beneše, CSc. Právě jeho obsáhlá *Dokumentace krojů* z dané oblasti, sepsaná jen strojopisem v osmi svazcích v letech 1951–1957, byla hlavním pramenem k vydání publikace a uspořádání výstavy.

Za nejdůležitější část knihy je možné považovat hned úvodní kapitulu o základních a ozdobných stezích, kterým věnuje skoro třicet stran. Každý jednotlivý zpevňující nebo spojovací steh je rozkreslen, popsán a anotován pomístním názvem a lokalitou (mřížka – *mrežka straňanská*, *mrežka kopanická* apod). Některé ze zdobných stehů pocházejí i z Uherskohradištska – např. z výřezové techniky *vysoký bubínek* 1,2 nebo *kopečkový*, stejně jako *buchtíčkový* z uherskohradištských ženských rukávců či mužských košil. Neuvěřitelné množství stehů mohl tak detailně zpracovat jen ten, kdo sám tuto práci umí a v problematice se dobře orientuje.

Dalších čtyřicet stran popisuje vyšívání ženských rukávců a mužských košil. Především výřezová vyšívka zdobí mužské a ženské kroje a autorka způsob vyšívání na výřez

poctivě popisuje a třídí podle lokalit. Každý kus výšivky určuje – *obojek, nárameník*, opatřuje textem, datuje a uvádí i název motivu – *na koně, na háček a klíček* apod. Výšivky jsou motivicky velmi příbuzné s výšivkami s uherskohradištskými, i když pod jinými názvy. Za uherskobrodským vyšíváním následuje hradčovické, vlčnovské, nivnické, bánovské, březovské, straňanské a kopaničářské.

Vyšívání předních sukní, fěrtochy, šorce a leknice popisuje ze Strání, Březové, Lopeníku a Kopanic, výšivku přes vrapy na šorcích a bílých fěrtoších z Uherskobrodsko, Hradčovicka, Vlčnova, Nivnicka, Bánovska. Všechny ukázky datuje, a pokud je forma bohatá na motivy, pak přesně určuje jejich názvy, např. u šorce z Havřic z let 1930–1940. Malou část věnuje i vyšívání na úvodních plachtách v jednotlivých obcích Uherskobrodsko a moravsko-slovenského pomezí; všímá si výzdoby, která je velmi různorodá, starší jsou vyšité výřezovou technikou, mladší s naturalistickými motivy pracované vlnou, plochým stehem na řídké tkanině.

Velkou část knihy věnuje výzdobě soukenných oděvů. Rozkreslené motivy šňůrování a cifrování nohavic, šňůrování na obojku, lajblu či kordule, stejně jako výzdoba dírek je pečlivě rozkreslená, podobně i knoflíková výzdoba mužských a ženských kordul na Uherskobrodsku. Výzdoba zádočných švů a kapes byla původně jednoduchá, provedená ve švech, kde měla hlavně zpevňující funkci. Po desetiletí přibývaly další výzdobné prvky a v současné době plní z velké části funkci estetickou. Autorka si všímá rozdílů u jednotlivých obcí, což popisuje s obdivuhodnou precizností, a doplňuje detailními kresbami šňůrování a cifrování či celoplošně zobrazené vyšité části krojů. Škoda, že kordulku z Uherskohradištska s typickým varhánkováním na spodní části zad určila jako drslavickou (Na3452). Nezapomíná ani na zobrazení typické obuvi, nošené ve všech zmíněných oblastech. Poslední část, týkající se výzdoby oděvu, patří výzdobě kožichů, halen a mentýků.

Kdyby autorka ukončila svoji knihu výzdobou kožichů, halen a mentýků, asi by udělala dobře, neboť následující část popisu kroje ze všech zmíněných oblastí, kde výšivka či výzdoba kroje už není prvotní záležitostí se záměrem publikace nerezonuje. V poslední části knihy jsou popsány sváteční mužské i ženské kroje současné i starší varianty, neopomíná ani odlišnosti u krojových součástí v jednotlivých krojových okresech – uherskobrodský, hradčovický, vlčnovský, nivnický, bánovský, březovský, straňanský a kopaničářský. Bohatá je obrazová příloha, nejen konkrétních krojů různých věkových kategorií, ale i postupů vázání šátků či kresebná dokumentace celkového vývoje kroje. Kniha končí seznamem těch, kteří ještě kroje šijí, vyšívali nebo kroj opravují a umí upravit k nošení, stejně jako seznam stehů patřících k jednotlivým lokalitám s uvedením pomístního názvu. Součástí knihy je i DVD, na kterém vyšivačky najdou videozáznamy s přesným popisem stehů doplněné množstvím fotografií. Během nejbližších dnů budou spuštěny také nové webové stránky, které tyto informace nabídnou.

Výstava koresponduje s knihou, jen některé části jsou nainstalované tak, že vytváří např. napodobení krejčovské dílny.

Veronika Provodovská se svými kolegy-němi (Alexandra Haluzová desing a výtvarné řešení, Marie Kadlčíková digitální obsah a výtvarné řešení) zrealizovaly knihu o způsobách vyšívání a jeho technikách na jednotlivých krojových součástkách i jejich podobě od konce 19. století. Nastiňuje návod, jak kroj podle výzdoby odlišit a správně přiřadit ke konkrétnímu regionu; určení lokality či vzoru je často velmi náročné, mnohdy správné určení spočívá třeba jen v drobných detailech, a proto často dochází k nesprávné pasportizaci. Kniha *Řemeslo* jak vyšít je napsána s vnitřní láskou a osobitým vztahem, je do ní vložen všechn um, kterým je autorka bohatě obdarována. Veronice Provodovské bylo zřejmě dáno do vínku mnohé, z čehož nejvíce vyniká její cit pro praktičnost, zručnost, dokonalá znalost svého regionu. Takový počin jistě vyvolá v každém čtenáři obdiv a úctu.

Ludmila Tarcalová

Antonín Pavelčík. Královské ozvěny z Vlčnova, aneb, Vzpomínky na jízdy králů. [Vlčnov]: Společnost jízdy králů z.s., 2017. 340 s.

V roce 2017 se podařilo Antonínu Pavelčíkovi vydat dlouho zamýšlenou knihu věnovanou vlčnovské jízdě králů. O tomto fenoménu již bylo napsáno mnoho odborných textů, vědeckých studií i populárně-naučných publikací. Hlavním záměrem této knihy bylo dát prostor vlastním aktérům jízdy králů, aby mohli publikovat své vzpomínky. Část textů v publikaci sepsal autor sám, pod částí jsou podepsáni konkrétní pamětníci, účastníci jízd králů i dění kolem nich.

Ing. Antonín Pavelčík, zakladatel a dlouholetý předseda Společnosti jízdy králů, se věnuje historii vlčnovské jízdy králů již několik desetiletí. Od roku 1954 shromáždil desítky, ba stovky fotografií i dalšího doku-

mentačního materiálu, který již v minulosti využil při spolupráci s PhDr. Metodějem Zemkem na publikaci *Vlčnov: současnost slovem i obrazem* (Vlčnov 1981) nebo Frolec, Václav a kol. *Jízda králů: lidový obřad, hra, slavnost.* (Praha 1990). Zasloužil se o vydání díla vlčnovského rodáka, etnografa a muzeologa PhDr. Josefa Beneše (1917–2005) *Rok ve Vlčnově 1945–46* (2003). Jako ředitel Klubu sportu a kultury (1990–2003) se aktivně podílel na organizaci jízdy a králů a do značné míry slavnostem kolem jízdy králů vtiskl svoji pečeti. I do současné doby se neúnavně podílí na organizaci a propagaci vlčnovské jízdy králů a vydaná publikace je dalším počinem v její popularizaci.

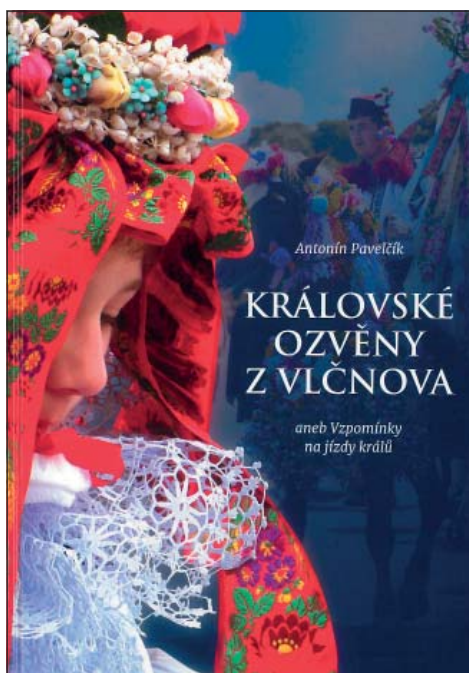
Vodítkem pro členění publikace bylo autorovi časové hledisko. V první kapitole jsou obsaženy texty týkající se nejstaršího zmapovaného období v dějinách jízdy králů ve Vlčnově v letech 1808–1938. Text je členěn do menších tematických kapitol. První část na základě vzpomínek pamětníků i dostupných písemných pramenů osvětluje zmínky o jízdě králů ve Vlčnově a následně je zařazeno několik textů Josefa Beneše o vazbě Jože Uprky k Vlčnovu a jeho díle i vlivu. Cennými jsou informace o zachycení jízdy králů na nejstarších filmových záznamech, kde se opírá o vlastní zkušenost. Poněkud zbytečně byla na závěr této kapitoly uveřejněna povídka *S každý jarem vracejí se znova* Jiřího Jílíka z knihy *Jdu Slováckem krásným* (2008, v doušce článku je chybně uveden rok 2003), která spojuje skutečné autorovy zážitky s fiktivním posezením ve vlčnovských búdách. Beletrie poutavě psaná osobitým vytríbeným stylem J. Jílíka vybočuje ze záměru publikace a nekorresponduje ani s časovým vymezením kapitoly.

Další časové období ohraničil autor lety 1939–1969. Jedná se především o zachycení vzpomínek pamětníků na jízdu králů v období druhé světové války a v následujících letech. Zde je nesporný přínos autora, který při výzkumu sesbíral informace od přímých účastníků (bývalých králů). Přestože v závěru kapitoly vždy uvedl jména respondentů,

kteří se výzkumu účastnili, cenná by byla informace, ve kterém roce byl vzpomínající králem. Prospělo by to nesporně přehlednosti knihy (nemusela by se tato informace hledat v textu) i zvýšení jejího odborného kreditu. Několik následujících příspěvků je jádrem a nejcennějším svědectvím přímých účastníků o průběhu jízdy králů v padesátých letech 20. století. Mnozí zachytili atmosféru doby včetně kolektivizace a nedobrovolného odevzdání koní do vznikajícího jednotného zemědělského družstva, což mělo přímé následky i pro jízdu králů. V roce 1952 se jízda králů ve Vlčnově nekonala právě z důvodu změn probíhajících po nástupu komunistické strany k moci. Obyvatelé obce cítili tlak komunistické propagandy a odmítli prezentovat úspěšnou politickou práci místního národního výboru. Všechny zde uveřejněné příspěvky vycházejí ze vzpomínek bývalých králů nebo jezdců královských družin, včetně autora samotného, který zažil jízdu králů jako jezdec v roce 1954. Mnohdy autor pracoval s několika pamětníky, a tak bylo možné konfrontovat případné nepřesnosti, proto právě tyto pasáže patří k autentickým svědectvím a významným pramenům o podobě jízdy králů i její organizaci. Přestože kroje jsou nedílnou součástí zachovaného zvyku, jeví se jako nadbytečnou kapitolu *Vlčnovské kroje v padesátých letech* zařazená na závěr této části. Vychází ze zápisu Josefa Beneše z roku 1959, který dosud nebyl publikován a měl být sondou do tehdejšího stavu odívání a odkládání krojových součástek z běžného nošení.

Léta 1970–1999 byla ve znamení mnoha změn, které Vlčnov potkaly. V souvislosti s jízdou králů to byla především stavba Klubu sportu a kultury (dále jen KSK), který se stal hlavním programovým zázemím, kde se začala odehrávat většina doprovodných programů, které se k vlčnovským slavnostem postupně přidružily. Proto autor, který byl přímým účastníkem stavby KSK jako technický ředitel, zahrnul i tuto bezesporu důležitou událost. Tím však pozornost upírá poněkud stranou původního zaměře-

ní celé publikace. Podobně je tomu s příspěvky o vzniku písně Vlčnovské bůdy (s. 69–70) nebo příspěvek *Jak Burčáci přišli do Vlčnova* (s. 67–69). Byť v případě cimbálové muziky Burčáci z Míkovic je to omluvitelné, protože tato muzika je s vlčnovskými slavnostmi s jízdou králů srostlá více než čtyřicet let a v současné programové skladbě má nezastupitelné místo. Stěžejní v této části knihy je svědectví o vzniku seznamu vlčnovských králů, který Antonín Pavelčík shromáždil a který je každoročně otisknut v programovém sborníku Vlčnovských slavností (vychází od roku 1983). V publikaci je pak uveden seznam celých královských družin a jejich králů od roku 1981 až po rok 2017 včetně. Od roku 1982 probíhá předání vlády králů, na kterém se představuje král i celá jeho družina. Další příspěvky zde zaznamenali jednak přímí účastníci jízd králů (P. Rudolf Repka, Petr Pavelčík), matka královských bratrů (Miroslava Vráblíková) i otec jednoho z jezdců královské družiny v roce 1996 (František Knotek). Tuto chronologickou část opět poněkud neorganicky doplňuje kapitola o přehlíd-

ce vlčnovských krojů uspořádané v roce 1999 doplněná o reportáž přetištěnou ze Slovákých novin, bohužel bez citace, takže pro případného badatele se jedná o obtížně dohledatelný zdroj. Posledním příspěvkem je článek Miroslava Potyky, dlouholetého autora programu Vitajte ve Vlčnově, který byl a je pevnou součástí vlčnovských slavností s jízdou králů.

Část knihy zahrnující svědectví o jízdách králů v letech 2000–2005 začíná podrobným popisem účasti jízdy králů z Vlčnova na světové výstavě Expo v Hannoveru v roce 2000 z pera autora knihy, účastníků i ošetřovatelů koní a následuje obšírné pojednání o okolnostech, které vedly k vydání *Knihy Rok ve Vlčnově 1945–46* Josefa Beneše. Stále více se tak do vzpomínek na jízdy králů prolínají podružné informace, které celou knihu zbytečně zatěžují a s tématem i názvem nesouvisí.

To se projevuje i v následující části představující léta 2006–2010, kde jsou pasáže věnované historii místního mužského i ženského sboru i konferenci ICCN uspořádané ve Vlčnově v roce 2010. Vše vklíněno mezi různě poutavé líčení dalších ročníků jízd králů značně rozdílné slohové a stylistické úrovně.

Samostatně je pojata kapitola šestá nazvaná *Léta 2011*. Zde autor opomenul dát název kapitoly do jednotného čísla a věnoval ji především zápisu jízdy králů na Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva UNESCO (z pera přímé účastnice jednání Mezivládního výboru Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví a tehdejší pracovnice NÚLK Evy Románkové), následuje autorův článek připravený a publikovaný v čísle 3/2011 Malovaného kraje, který zápis na seznam UNESCO, respektive jeho přípravu reflektuje. Dále autor zařadil vlastní postřehy na změny v organizaci jízdy králů několika posledních let a osobní vzpomínky na významného vlčnovského rodáka, etnografa Josefa Beneše, znalce jízdy králů, odborníka a autora publikace *Vlčnovská jízda králů*

(1986, 1992, 2007), i krátké vyznání z archivu samotného Josefa Beneše.

Sedmá kapitola zachycuje léta 2012–2016. Zde se opět autor vrací k původnímu modelu publikování příspěvků pamětníků. Kromě vzpomínek na krále z let 2012 Martina Matušíka, 2013 Ondřeje Darka Frantu a 2015 Ondřeje Mikulce zde zaujímá výjimečné místo příspěvek rodiny Šobáňovy, ve které byli králové v letech 1985, 2008 a 2014, otec a dva synové. Je zde patrná velká síla tradice i vztah k lidové kultuře a lokální patriotismus, které sehrávají v obci velkou roli.

Ačkoli logicky by měla rokem 2016 kniha královské ozvěny z Vlčnova končit, autor zařadil do publikace další tři kapitoly. Kapitola osmá je věnována Společnosti jízdy králů. Mapuje její vznik, působení, změny ve fungování i růst členské základny i významné počiny, které Společnost jízdy králů organizačně a finančně zaštitila. Celkem zajímavým příspěvkem je závěrečný článek této kapitoly, kde se snaží Antonín Pavelčík postihnout ročníky jízdy králů, které byly ohroženy nepříznivým vývojem počasí, od roku 1963, kdy byla jízda králů dokonce o týden odložena z důvodu vytrvalého deště, až po rok 2011, kdy naposledy hrozila deštivá neděle. Počasí hraje významnou úlohu a je jistě zajímavé zachytit tento faktor, který bezprostředně ovlivňuje podobu jízdy králů v konkrétních letech. Ne zcela pochopitelné je na druhé straně zařazení pojednání o výrobě vlčnovských vdolečků. Je to jistě zajímavá sonda do historie a počátků výroby této slavné pochutiny, která hraje v pohoštění při jízdě králů svoji úlohu, ale pro vlastní zachování zvyku nemá relevantní význam. Kapitulu ukončuje autorovo vlastní zamyšlení nad faktory, které jsou důležité pro pokračování jízdy králů ve Vlčnově.

Předposlední kapitolu knihy nazval Antonín Pavelčík *Jízda králů – živá tradice*. Zde zachycuje důležité mezníky v současné podobě tohoto zvyku. Především první a druhé setkání vlčnovských králů, které bylo organizováno po osmnácti letech a zejména první setkání v roce 1982 hrálo významnou

roli při sestavení seznamu vlčnovských králů. Druhé setkání králů v roce 2000 s účastí čtyřiceti čtyř bývalých králů již prezentovalo sílu hluboce zakořeněné tradice a účast králů i zájem veřejnosti o tento počin byla velká. V dalším textu vzpomněl autor na okolnosti vydání monografie *Jízda králů* z roku 1990 pod redakčním a autorským vedením Václava Frolce. Následuje text o předvedení jízdy králů v Praze v roce 1994, kde v rámci XII. všesokolského sletu byly součástí kulturního programu také Českomoravské slavnosti. Vzhledem k tomu, že pojednání o podobné akci (Expo rok 2000) zařadil autor do chronologicky členěné části publikace, také tento příspěvek Petra Pavelčíka, jezdce královské družiny, by logicky měl být v knize zařazen do kapitoly třetí, *Léta 1970–1999*. Následuje text autora o volbě vlčnovského krále reflektující zejména způsob vybírání krále a případy, ve kterých se v jedné rodině vyskytli dva bratři, kteří se stali králi. Posledním příspěvkem je popis současné podoby jízdy králů a úskalí v jejím organizačním zajištění z pera ředitelky Klubu sportu a kultury Mgr. Olgy Floriánové.

Kapitola desátá *Poděkování* zahrnuje několik dopisů od příznivců a návštěvníků jízdy králů, které autor knihy jako předseda Společnosti jízdy králů v minulých letech obdržel. Tyto texty jsou výrazně citově zabarvené a lepším místem pro jejich publikování by byly webové stránky Společnosti jízdy králů, kde by bylo možné uveřejňovat i další obdobné korespondenční počiny. Publikaci však zbytečně zatěžují, a byť pohled zvenčí může být cennou reflexí, zde působí spíše nostalgicky. Úplný závěr tvoří přehled členské základny Společnosti jízdy králů, zde taktéž nadbytečný.

Záměr vytvořit publikaci, jejíž významnou část by tvořily vzpomínky přímých aktérů jízdy králů, je vynikajícím počinem, který poukazuje na sílu tradice a vztah konkrétních osob k obci, jízdě králů a představuje tento fenomén jako výrazný tmelící prvek společenství ve Vlčnově. Je škoda, že se autorovi nepodařilo udržet publika-

ci v této rovině. Zahrnul do knihy bohužel velké množství zbytečných „nadstavbových“ textů (např. Jak Burčáci přišli do Vlčnova s. 67–69, Vzpomínka na Václava Smolu, autora skladby Vlčnovské budy s. 69–70, Stavba Klubu sportu a kultury ve Vlčnově v letech 1973–1976, Novodobá historie mužského sboru s. 183–185, Vlčnovské budové umělkyně s. 186–189, Vlčnovské vdolečky – nejlepší cukroví s. 278–281 a mnohé další). Zbytečné je zařazení příspěvků již v minulosti publikovaných (S každým jarem vracejí se znova s. 30–34 nebo Vlčnovská jízda králů s. 215–217 ad.). Tento balast zbytečně rozšiřuje hmotu knihy a mnohé informace se v textech opakují. Některé z příspěvků by šly zařadit na vhodnější místo v rámci členění publikace (např. Jízda králů projela 4. července 1994 po Karlově mostě v Praze, s. 292–296.). Autor se bohužel nevyhnul chybám a nepřesnostem v textu, např. král roku 1981 Vlastimil Vlk je křestním jménem Vlastislav, (opakovaně na s. 88–90, v seznamu králů na s. 93 a s. 330) a některé další, což do jisté míry zpochybňuje důvěryhodnost dalších faktografických údajů v publikaci. Publikace je graficky vkusně připravena včetně velkého množství fotografií jak současných, tak archivních. Už jejich shromáždění je cenným počinem pro dokumentaci vlčnovské jízdy králů. Byť je na škodu, že některé fotografie nejsou datovány a prakticky u všech není uveden zdroj s výjimkou fotografií na s. 45, 47, 49 a 51 z fotoarchivu Slovákého muzea. Přehlednosti a faktografické váze publikace by velmi prospělo uvedení fotografa (u současných fotografií a zdroje u fotografií archivních). I přes redakční zásahy do textu prováděné autorem jsou texty slohově i stylisticky velmi nevyvážené a některé vypovídají více o osobních pocitech pamětníka než o zajímavých skutečnostech vážících se k historii jízdy králů, které by čtenář takovéto knihy očekával. Největší přínos a skutečnou hodnotu lze spatřovat v části, která ve vzpomínkách zachycuje období druhé světové války a padesátá léta 20. století, kde se promítá atmosféra doby,

a publikovaná svědectví jsou významným zdrojem informací. Vynikající by bylo, kdyby autor příspěvky pamětníků kriticky okomentoval. I přes uvedené skutečnosti je nesporné obrovské množství vynaloženého úsilí a času věnovaného získání textů od pamětníků, protože celkově publikace obsahuje úctyhodných čtyřicet autorů na 340 stranách textu doplněného velkým množstvím fotografií.

Marta Kondrová

Erotika v lidové kultuře

Některá z témat etnologického bádání jsou obsažena v součástech lidové kultury často, některá méně často, další zřídka a některá prorůstají do všech složek. Například láska a její smyslná stránka, erotika. Kromě lyrických, zjemňujících a duši povznášejících metafor jsou tu také lapidární, všeobecně sdělné zemité symboly ve formě nepokrytě erotických projevů. Jsou zjevné v kultuře odedávna, odkrývají lidskou tělesnost až živočišnost, nejsou přijímány nebo jen potají či jsou navenek odmítány

s nezbytnou dávkou pokrytectví. Objevují se tam, kde se dává najevo cit nebo vzrušivý podnět, a to kladný i záporný, související se sblíživáním a přitažlivostí mezi lidmi.

Donedávna se vědecký etnologický výzkum a jeho výsledky v této oblasti prezentovaly jen nárazově, navíc mnohými sběrateli bylo v minulosti téma erotiky považováno za natolik choulostivé a neestetické, že se mu až na výjimky záměrně vyhýbali, nasbírané jevy neuveřejňovali v obavách z cenzury a dokonce je upravovali. Teprve v poslední době se otázky erotiky v lidové kultuře stávají běžným předmětem zkoumání, kterým se zabývají seminární, ročníkové a diplomové práce.

Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech (MKKK), přesněji její Subkomise pro lidové obyčejy, v součinnosti se Sekcí pro lidové obyčejy České národopisné společnosti, se k problému postavila čelem a zvolila jako námět pro svou práci v letech 2016–2017 právě Erotiku v lidové kultuře. Nejprve se na pracovním jednání v Tišnově v režii Muzea Brněnska v roce 2016 členové seznámili se základy ke vznikajícím referátům. Příspěvky nikdy nezůstávají

u vnějšího popisu jevů, hledají se různá hlediska a souvislosti, metody vlastní společenským vědám se prolínají. Terénní výzkum a zpracování pramenů navazuje na studium literatury. Na pracovním zasedání se v mnoha diskusích vytvořila struktura pro uspořádání pracovních textů.

Vlastní mezinárodní konference **Erotika v lidové kultuře** se konala 13. a 14. června 2017 v Uherském Hradišti a byla rozdělena do tří bloků podle souvisejících obsahů příspěvků. První blok **Erotika v rodinných obyčejích a každodenní realitě** zahájila Alexandra Navrátilová, která posoudila jednotlivé aspekty při všedních i mimořádných událostech užšího společenství referátem *Erotika v konfiguraci rodinného soužití*. Ludmila Tarcalová poukázala v širším záběru na *Pojetí sexuality v lidových vrstvách*. Ze slovenských materiálů o přelomové životní situaci čerpala Silvia Letavajová v příspěvku *Vyberanie mýta ako príklad uplatňovania erotických motívov vo svadobných zvykoch*. Jinou zajímavou skupinu zvolila Jana Melúchová: *Erotika ako sprievodný jav tradičných pracovno-spoločenských príležitostí (na príklade priadkových spoločenstiev)*. Pavel Popelka využil regionální prameny a výzkum do výstupu *Erotika při namlouvání v předsvatebních a svatebních iniciacích na Uherskobrodsku a moravských Kopanicích*. Do velmi vyhraněné historické a individuální situace v čase a místě s jeho vnitřními problémy zavedla posluchače Katarína Slobodová Nováková svou prezentací *Erotika v špecificky izolovanom horskom prostredí (Na príklade partnerského a erotického života nemeckých drevorubačov v Malých Karpatoch)*. Alena Kalinová jako ukázkou **Erotiky v lidovém umění** přednesla *Poselství příběhu o sv. Jenověře Brabantské v lidových podmalbách na skle*.

Druhý rozsáhlý blok obsahoval **Erotické motivy v lidové písni**. Vítězslav Vilímek se věnoval tématu *Metaforizovaná erotická a sexuální témata v lidových písních z Valašska a moravských Kopanic*, zatímco Anna Hřčková totéž téma sledovala v další náro-

pisné oblasti: *Erotika v lašských lidových písních* a Jana Raclavská je obohatila o jiný úhel pohledu: *Sémantika barev spojených s milostným životem v lidových písních na Těšínsku*. Josef Nejdla představil auditoriu *Daremné písně ve sbírkách Muzea Chodska v Domažlicích*. Lásky a smrt stojí pospolu i proti sobě ve stati Martiny Bocánové *Tragická láska v slovenskej ľudovej balade. Milostný život v tieni autorít*. Pro svůj příspěvek o erotice v lidových písních zvolila Věra Kovářův poetický název *Červené jablůško*, Jan Káčeř pak zcela věcný a stručný *Erotika v lidové písni*.

Referáty prvního dne konference doplnil film Pavla Popelky *O čem se nemluví* s komentářem autora *O čem se mluví a mohou pořádat i konference – na příklade drobných příběhů ze života*.

Ve středu 14. června byla první část třetího bloku pod názvem **Erotika a magie** otevřena příspěvkem Kataríny Nádaské *Erotická mágia v službách človeka*, následovaným přesným zaostřením Magdalény Rychlíkové *Obraz vody v milostném životě* a dále náhledem z jiné vědní disciplíny prostřednictvím dvojice botaniček Kláry Lorencové a Jarmily Skružné a archivářky Etnologického ústavu AV ČR Marcely Suchomelové v práci *Tradiční úloha rostlin v milostném životě našich předků*.

Erotika ve výročních obyčejích tvořila další součást třetího bloku. Sem byl zařazen referát *Kontext erotických motivů při masopustních obchůzkách ve východních Čechách*, který zpracovala Hana Vincenciová a *Erotické prvky v masopustních aktivitách na Zlínsku*, na které se zaměřili Karel Pavlišťik a Alena Prudká. Zcela současný je předmět terénního výzkumu Hany Polákové *Návštěva u dívky a získávání části jejího spodního prádla při kolektivní velikonoční obchůzce svobodných mužů jako ritualizovaná forma eroticko-sexuální hry*.

Závěrečným okruhem byla **Erotická vyobrazení a motivy na příkladu muzejních sbírek**. Helena Beránková k zamyšlení aktivizovala prezentací autentických, stylizo-

vaných až záměrně aranžovaných fotografií *Erotika v lidové kultuře a její fotografická vizualizace. Evina potomkyně (Zobrazení ženy v Kalendářích Pikantního světa)* – to byl příspěvek a upozornění Jany Polákové na úsměvné, humorné až tragikomické tóny ve vztazích muže a ženy, na podřízenost, závislost, na vypočítavost kokoterie a záměrného flirtu, na klišé polosvěta z přelomu 19. a 20. století. Tyto jevy se v pozměněné podobě dají v podstatě zachytit dodnes. Gabriela Směřičková vytěžila pro svůj příspěvek rozmanitě *Incipity milostných veršů na kraslicích ve sbírkách Slovákého muzea* a Dobromila Vlčková se Silvou Smutnou detailně prozkoumaly *Erotické motivy ve výzdobě kraslic Vratislava Bělíka z oblasti Podhorácka*.

Ačkoli byl vytvořen důkladně zpracovaný, systematický a sevřený celek referátů, bádání o tomto tématu ukončeno jistě není a erotika v lidové kultuře ještě mnohokrát vyvstane v očekávaných i neočekávaných souvislostech. Vine se soustavně dějinami, tu skrytě dvojsmyslně, tu otevřeně smyslně, s rozdílným důrazem v různých obdobích a kulturách.

Dobrá atmosféra a přátelská komunikace v subkomisi podporují odbornou úroveň její činnosti a z ní vzešlých příspěvků, které v konečné formě vytvářejí tematickou monografii, vydanou Slovákým muzeem v Uherském Hradišti. Pracovníci Slovákého muzea se tradičně výborně postarali i o organizační zabezpečení celé konference, na jejímž konci bylo zvoleno nové slibné téma pro další práci: **My a oni**.

Irena Ochrymčuková

Zima na Slovácku – recenze výstavy

Výstava ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti, 10. 11. 2016 – 29. 1. 2017

Autor: Marta Kondrová

Spolupráce: Gabriela Směřičková, Jiří Höhn

Výstava instalovaná ve Slovákém muzeu na přelomu let 2016 a 2017 hlavní autorky Marty Kondrové přiblížila divákům zimní

období na slovácké vesnici – od podzimních starostí o zimní zásoby (stravy a topiva, píce pro dobytek) až po předvelikonoční půst, přičemž, zcela pochopitelně, největší pozornost byla věnována adventnímu období a vánočnímu času. Celou výstavou se však prolínal hlavní autorčin záměr: poukázat na fakt, že i zimní období bylo naplněno každodenní prací, jenom se z polí přesunula do dvorů a do obydlí.

Rozdělení výstavního prostoru dveřními křídly na exteriér (pole, náves, dvůr) a interiér byl jednoduchý, nenásilný, přitom velmi působivý instalační prvek. Trojrozměrné předměty byly doplněny velkoformátovými fotografiemi, které byly kvalitně vybrané i kvalitně technicky zpracované a které množstvím zobrazených detailů umožnily návštěvníkovi nejen velmi intenzivní vzhled, ale až pocit spoluúčasti. Jako další plus výstavy vidím v tom, že se soustředila na reálné sbírkové předměty; jsem a zůstávám přesvědčena, že především kvůli nim se do muzea chodí. Úlitbou virtuální realitě byly pouze dvě dotykové obrazovky, jedna s vtipným testem, na němž si mohl návštěvník

prověřit svou pozornost. Příjemnou atmosféru výstavy pak spoluvytvářel jakýsi audioprůvodce (texty autorky výstavy v kultivovaném podání herce Slováckého divadla Vladimíra Doskočila prokládané zpívanými koledami).

Doprovodné výstavní texty byly obsahově výstižné a rozsahem nezatěžující (přesto právě sem patří jediná moje výtku – některé nespisovné či dialektické předložkové vazby by lehce napravila jazyková korektura; cizojazyční návštěvníci, a věřím, že jich do Slováckého muzea chodí dost, by jistě také přivítali texty v angličtině či němčině, třeba ve formě vratného sešitu).

Dospělý divák mohl ve výstavě zavzpomínat a oživit si dříve samozřejmá fakta, se kterými se na venkově setkával či je přímo zažíval, a také si uvědomit, jaký obrovský rozdíl je mezi dříve akcentovaným duchovním rozměrem tohoto ročního období a jeho současnou stále agresivnější komerční podobou.

O odborné kvalitě a divácké úspěšnosti výstavy svědčí připravovaná repríza v další muzejní instituci (Břeclav, Městské muzeum a galerie, listopad 2018 – leden 2019).

Helena Beránková